

بیداری اسلامی در اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)

حسین اسماعیلی*

چکیده

این نوشتار تأثیر اندیشه سیاسی امام خمینی(ره) در بیداری اسلامی را مورد بررسی قرار می‌دهد. شوه کار در این پژوهش بهره‌گیری از روش کتابخانه‌ای با مراجعه به آثار به‌جای مانده از ایشان اعم از سخنرانی، پیام، کتاب، اعلامیه، و سیره‌ی عملی ایشان نسبت به بیداری اسلامی در کشورهای اسلامی و خصوصاً بین جوانان می‌باشد.

در این نوشتار از تأثیر اندیشه‌های امام خمینی(ره) در قالب سخنرانی کتاب و اعلامیه‌های ایشان سخن به میان آمده است و نقش هدایت‌گری و بیدارگری ایشان نسبت به مسلمانان و جوانان کشورهای اسلامی منطقه مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته همچنین اعتراف دوست و دشمن نسبت به برانگیختن روح تعهد بیداری و خودباوری و ظلم‌ستیزی ایشان نسبت به مسلمانان منطقه و تأثیر شگرف اندیشه‌های سیاسی ایشان نسبت به بیداری اسلامی بحث و ارزیابی شده است.

کلید واژه‌ها: بیداری اسلامی، انقلاب اسلامی، اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)، جنبش‌های اسلامی

مقدمه

بیداری اسلامی در دهه‌های اخیر در کشورهای اسلامی و نقش بیدارگری امام خمینی(ره) در بین مسلمانان سایر کشورها پدیده‌ای است که شگفتی آفریده است. مطالعه این پدیده و بررسی و تجزیه و تحلیل آن از مدت‌ها پیش در دستور کار قدرت‌هایی قرار گرفته که از آن احساس بیم و هراس داشته‌اند و هم‌اینان برای فهم و شناسایی بیداری اسلامی و یافتن راه‌های مقابله و انهدام و یا به انزوا کشاندن این موج؛ تلاش‌های گسترده‌ای را شروع کرده‌اند. نشست، کنفرانس، میزگرد، مصاحبه و سمینارهای علمی با شرکت صاحب‌نظران و اندیشمندان در جهت شناسایی هر چه بیشتر گرایش‌های فزاینده دینی تنها بخشی از این تلاش را نشان می‌دهد. سفارش کتاب، پایان‌نامه و فراخوان مقالات، بخش علنی دیگر این کوشش است.

در بخش پنهان این ماجرا، قطعاً صدها پروژه مطالعاتی امنیتی و عملیاتی در دستور کار سرویس‌های اطلاعاتی - امنیتی قدرت‌های مخالف اسلام بوده و در حال اجرا می‌باشد که احیاناً برخی از این عملیات به دلایلی آشکار شده است. این تلاش گسترده هم‌پای پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی(ره)، در راستای محدود کردن این تحول و جلوگیری از گسترش بیشتر بیداری اسلامی با حساسیت بیشتر و شدت مضاعفی پیگیری گردید. در همان سال‌های نخست پیروزی انقلاب اسلامی ایران به زعامت مرجع بیدار و روشنگر شیعه امام خمینی(ره)، سران کشورهای سلطه‌گر به موضع‌گیری و تهاجم علیه انقلاب اسلامی ایران پرداخته و راه مقابله با آن را در پیش گرفتند. زیرا کارشناسان و نظریه‌پردازان این کشورها دریافته بودند که امام خمینی(ره) نقش اساسی در دامن زدن به شعله آزادی‌خواهی، استقلال‌طلبی، هویت‌جویی اسلامی و گسترش و تعمیق آن در کشورهای دیگر دارد.

تأثیر اندیشه سیاسی امام خمینی(ره) بر بیداری اسلامی

بسیاری از صاحب‌نظران در پدیده جنبش‌های اسلامی معاصر معتقدند که امام خمینی(ره) یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در پیشبرد روند بیداری و آگاهی مسلمانان و ازدیاد فعالیت‌های مؤثر در جوامع عربی و اسلامی بوده است. نظریه تأثیرپذیری کشورهای اسلامی از اندیشه‌های امام، مبتنی بر سخنان رهبران جنبش‌های آزادی‌بخش و الگوبرداری آنان از حرکت امام خمینی(ره) مطالعه‌ی تحولات و رویدادهایی است که در کشورهای اسلامی رخ داده است. امام خمینی(ره) خود بر این نکته واقف بودند و به آن افتخار داشتند. «آوای انقلاب بزرگ ایران در کشورهای اسلامی و دیگر کشورها طنین‌انداز و افتخارساز است...» (سخنان امام در تاریخ ۵۷/۹/۱) همین نکته را خبرنگاری

یک ماه قبل از پیروی انقلاب از امام سؤال می‌کند: «سوال: آیا فکر می‌کنید دامنه‌ی حوادث ایران به ترکیه نیز کشیده شود؟ جواب: نهضت مقدس ایران نهضتی اسلامی است و از این جهت بدیهی است که همه مسلمین جهان تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند.» (امام خمینی، صحیفه نور، ج ۴: ۱۱۴).

خودآگاهی مسلمانان به ویژه در کشورهای اسلامی از قدرت خویش، بازگشت به قرآن، تکیه به فرهنگ غنی اسلامی و الهام‌گیری از اندیشه‌های سیاسی امام خمینی (ره) مسأله‌ای نبود که هضم آن برای صاحبان قدرت آسان باشد. الکساندر هیک (وزیر امور خارجه آمریکا در دوران زمامداری ریگان) می‌گوید: «به نظر من خطرناک‌تر از این (مشکلات بین‌المللی) عواقب گسترش بنیادگرایی اسلامی است که در ایران پا گرفته و اکنون عراق و ثبات تمام رژیم‌های عرب میانه‌رو را در منطقه تهدید می‌کند. این پدیده اگر از کنترل خارج شود منافع ابرقدرت‌ها را به خطرناک‌ترین وجه به مخاطره خواهد انداخت.» (روزنامه اطلاعات تاریخ ۶۱/۱۲/۱).

الهام‌گیری مسلمانان از نهضت امام خمینی (ره) همچنان در تدوین کتاب‌ها و تیراژ و حجم فروش این دست از کتاب‌ها، و نیز در رسانه‌ها و مطبوعات چشمگیر بوده است.

مجیب‌الرحمان شامی - روزنامه‌نگار می‌گوید:

«هیچ کس باور نداشت که در عصر حاضر اصول اسلام، عملی باشد... انقلاب ایران جان تازه‌ای به اندیشه اسلامی بخشید و ثابت کرد که اصول اسلامی کماکان کاربرد دارد و می‌تواند مبنای جامعه امروزی قرار گیرد...» (مجله حضور، ش ۳۴، ص ۱۵، زمستان ۱۳۷۹). «مهم‌ترین اثر و کار امام (ره) این بود که دیکتاتوری در اسلام مجاز نمی‌باشد. مردم حق انتخاب دارند و نمی‌توان حقوق ایشان را رعایت نکرد» (همان، ص ۱۴).

حسن سلیمان - امام مسجد کبیر تاون آفریقای جنوبی

«الهام و الگو گرفتن از ایران به ویژه در کبیر تاون نقش بسزایی در براندازی رژیم

آپارتاید (تبعیض نژادی) ایفا نمود...» (همان، ص ۲۲).

وی تأثیرگذاری امام را بر کشورها، ناشی از اسلام می‌داند: «منشأ تفکرات انقلاب امام دین مبین اسلام بود. بدون شک این تفکرات و همچنین رهبری امام به مسلمانان خصوصاً جوانان انگیزه مبارزه بخشید...» (همان).

دکتر شقاقی در کتاب «امام خمینی (ره) راه حل جدید جهان اسلام» روش انقلاب ایران را مؤثر دانسته و برای تداوم مبارزه، انقلاب اسلامی ایران را شایسته پیروی، معرفی می‌کند. وی در بخشی از کتاب، امام (ره) را این گونه معرفی می‌کند: «مظهر جریانی نو بود که اسلام را به‌عنوان یک ایدئولوژی مطرح می‌کرد تا از طریق برپایی حکومت اسلامی، همه ابعاد زندگی و مشکلات

آن را حل و فصل نماید.» آنگاه که روشنفکران و مبارزین برای تداوم کار خود و توجیه پیروان خویش به ناسیونالیسم و مکاتب فکری چپ‌گرایانه روی می‌آوردند، انقلاب اسلامی را نمونه‌ای جدید از تمدن بشری دانسته که: «پایان کار اندیشه‌های لائیک و همه دیگر انواع اندیشه‌هایی را که می‌خواستند جایگزین اسلام شوند اعلام کرد» (دکتر شقاقی، ۱۳۵۷). حدیث این ماجرا را رهبر معظم انقلاب اینگونه ترسیم کرده‌اند: «قبل از انقلاب اسلامی در بسیاری از کشورها و از جمله کشورهای اسلامی، گروه‌ها و جوان‌ها و ناراضی‌ها و آزادی‌طلب‌ها با ایدئولوژی‌های چپ وارد میدان می‌شدند، اما بعد از انقلاب اسلامی پایه و مبنای حرکت‌ها و نهضتی‌های آزادی‌بخش اسلام شد. امروز در هر نقطه‌ای از دنیای وسیع اسلام که جمعیت یا گروهی به انگیزه آزادی‌خواهی و ضدیت با استکبار حرکت می‌کنند، مبنای قاعده کار و امید و رکنشان، تفکر اسلامی است.» (مجموعه رهنمودهای رهبری، حدیث ولایت، ج ۲، بهار ۱۳۷۷).

امام(ره) بنیان ارزش‌های مادی را در دنیا لرزانیده است. رهبر کمونیست کشوری دوردست، با قدرت مادی بالا و دارای پیشرفت‌های زیاد، می‌گوید: خواهش می‌کنم کتابی درباره اسلام بدهید تا مطالعه کنم.»

امروز نماینده مجلس یک کشور مادی که هفتاد سال بر مبنای ماتریالیسم دیالکتیک اداره شده است به من می‌گوید: «به برکت امام شما، در پارلمان کشورم، سخنرانی‌ها با «بسم‌الله الرحمن الرحیم» شروع می‌شود.» (همان) امام عزم آن داشتند که تجربه‌های به‌دست آمده از انقلاب را به جهان صادر کنند و با اطمینان بر این عقیده بودند که اسلام سنگرهای کلیدی جهان را فتح خواهد کرد: «ما به تمام جهان تجربه‌هایمان را صادر می‌کنیم و نتیجه مبارزه و دفاع با ستمگران را بدون کوچک‌ترین چشم‌داشتی به مبارزان راه حق انتقال می‌دهیم و مسلماً محصول صدور این تجربه‌ها جز شکوفه‌های پیروزی و استقلال و پیاده شدن احکام اسلامی برای ملت‌های در بند نیست. روشنفکران اسلامی همگی با علم و آگاهی باید راه پرفراز و نشیب دگرگون کردن جهان سرمایه‌داری و کمونیزم را بپیمایند و تمام آزادی‌خواهان باید با روشن‌بینی و روشنگری، راه سیلی زدن بر گونه ابرقدرت‌ها خصوصاً آمریکا را بر مردم سیلی‌خورده کشورهای اسلامی و جهان سومی ترسیم کنند. من با اطمینان می‌گویم اسلام ابرقدرت‌ها را به خاک مذلت می‌نشانند. اسلام موانع بزرگ داخل و خارج محدوده‌ی خود را یکی پس از دیگری برطرف و سنگرهای کلیدی جهان را فتح خواهد کرد» (امام خمینی(ره)، صحیفه نور، ج ۲۰: ۱۱۸).

بیداری اسلامی هر چند پیش از انقلاب اسلامی در ایران، و در دو سده‌ی اخیر در کشورهای مختلف شکل گرفته بود؛ اما اگر بیداری اسلامی را در یک منحنی رسم کنیم، امام را در طی این

۲۰۰ سال در قله‌ی این منحنی می‌توان ترسیم نمود با توجه به رهبری بی‌نظیر امام در رویارویی با قدرت‌ها و به پیروزی نشانیدن یک انقلاب و راهبری موج بیداری اسلامی و مواجهه با مسائل آن، بررسی مشکلات و موانع این پدیده از دیدگاه آن بزرگ‌مرد تاریخ، از اهمیت زیادی برخوردار است. تحلیل و بررسی این موانع، مبتنی بر یافته‌های امام، باید دستاوردی گران‌سنگ برای اسلام‌خواهان، صاحب‌نظران و رهبران جنبش‌های اسلامی تلقی شود.

موانع بیداری اسلامی

۱- تحریف اسلام و وارونگی مفاهیم دینی

با دور شدن تدریجی جوامع اسلامی از مفاهیم و آموزه‌های اصلی و اصیل اسلامی و دگرگون شدن پیام اولیه عدالت‌خواهانه اسلام، این مکتب به آرامی از بالندگی افتاد، دچار انحراف گشت و به خمودی گرایید. مفاهیم ارزشمندی از قبیل عدالت، قسط، جهاد، حج ابراهیمی، شهادت، امر به معروف و... به دلیل خطرآفرین بودن برای قدرتمداران، یا به آفت تحریف دچار گشت و یا به بوت‌ه فراموشی سپرده شد؛ و به‌جای آن مباحثی از قبیل تقدیر و جبر، حدوث و یا قدیم بودن قرآن و مسائلی از این دست، سال‌ها مهم‌ترین موضوع تفکر دینی و اسلامی می‌گردد؛ توسط این گونه مباحث دغدغه‌های دینی مردم کنترل شده و محوری برای مشغول کردن اندیشمندان گردیده است. از طرف دیگر، تمایلات فرقه‌ای و عربی، ورود افکار و اندیشه‌های یونانی و فرهنگ غیراسلامی، الهام‌گیری از آموزش و جهان‌بینی غربی، آرمان‌های اسلامی را به انزوا کشانید. بعدها این مسائل، موجب این پندار شد که اسلام با دوره‌ی معاصر، سنخیت ندارد.

بیشتر تحصیل‌کرده‌ها، غافل از داشته‌ها و اندوخته‌های غنی فرهنگ اسلامی خویش، کلید توسعه و حتی نجات جامعه را در اتخاذ علوم، ارزش‌ها و فلسفه غربی دیدند. امام خمینی (ره) در دیداری که با برخی مسئولین دارد به این نکته اشاره می‌کند که دشمنان راه نجات خود را در این دیده‌اند که یا اسلام در این کشورها نباشد و یا لاًقل محتوا نداشته باشد. هرچند در بخش اول توفیقی نداشته‌اند، اما نسبت به بی‌محتوا کردن اسلام موفق بوده‌اند (همان).

از این‌رو بسیاری از افراد که به دنبال احیای دین و تفکر دینی در جامعه بوده‌اند از بازنگری در برخی از مفاهیم کلیدی اندیشه اسلامی که پیش از آن به دلیل تعبیرهای غلط موجب ابهام و رکود شده بود شروع کردند. افرادی از قبیل سید جمال‌الدین اسدآبادی، محمد عبده، محمد اقبال لاهوری و... به دلیل همین دریافت، چنان روشی را در سرلوحه‌ی فعالیت‌های خویش برگزیدند.

امام(ره) در پاسخ به سؤال چپستی ریشه‌های انقلاب، به محتوای اصیل تشیع اشاره دارند: «سؤال: تصور می‌کنم که آنچه امروز در حیات یک جنبش توده‌ای در ایران اتفاق می‌افتد، ریشه‌هایش در یک نوع رنسانس شیعه یافت می‌شود. ممکن است شرح دهید که چه فعالیت‌ها و بحث‌ها و مبارزاتی در سی سال اخیر فعالیت شما را تشکیل داده است؟ جواب امام خمینی(ره): یکی از خصلت‌های ذاتی تشیع از آغاز تاکنون مقاومت و قیام در برابر دیکتاتوری و ظلم است که در تمامی تاریخ شیعه به چشم می‌خورد، هر چند که اوج این مبارزات در بعضی از مقطع‌های زمانی بوده است. در صد سال اخیر حوادثی اتفاق افتاده است که هر کدام در جنبش امروز ملت ایران تأثیری داشته است. انقلاب مشروطیت، جنبش تنباکو و... قابل اهمیت فراوان است...»(همان).

«اسلام دین افراد مجاهدی است که به دنبال حق و عدالتند، دین کسانی است که آزادی و استقلال می‌خواهند، مکتب مبارزان و مردم ضد استعمار است. اما این‌ها اسلام را طور دیگری معرفی کرده‌اند... برای این منظور که خاصیت انقلابی و حیاتی اسلام را از آن بگیرند و نگذارند مسلمانان در کوشش و جنبش و نهضت باشند. تبلیغ کرده‌اند که اسلام دین جامعی نیست، دین زندگی نیست، برای جامعه نظامات و قوانین ندارد. طرز حکومت و قوانین حکومتی نیآورده است. اسلام فقط احکام حیض و نفاس است، اخلاقیاتی هم دارد، اما راجع به زندگی و اداره جامعه چیزی ندارد...» (ولایت فقیه، ص ۴ و ۵). همه کوشش امام در مردمی بودن حکومت و ایجاد یک نظام جمهوری از جایگاه یک اسلام شناس و مجتهدی اندیشه‌ور، برای بسیاری تازگی داشته و شگفت‌آور بود. آنچه او در مورد زنان و نقش آنان در جامعه، فقه حکومتی و اجتهاد، نفی تحجر و واپسگرایان و مقدس‌مآبان، اسلام پابرهنگان و... می‌اندیشید موجب طرح دوباره اسلام در صحنه حیات بشری به ویژه در جهان اسلام شدودر آن روحی تازه دمید.

«همه توطئه‌های جهان خواران علیه ما از جنگ تحمیلی گرفته تا حصر اقتصادی و غیره برای این بوده است که ما نگوییم: اسلام، جوابگوی جامعه است و حتماً در مسائل و اقدامات خود از آنان مجوز بگیریم.»(پیام امام خمینی(ره) به حوزه‌های علمیه ۶۷/۱۲/۳).

۲- حکام کشورهای اسلامی

یکی از موانع در فراروی نهضت بیداری، حاکمان و سران کشورهای اسلامی است. اینان استقرار اسلام ناب را مغایر با منافع شخصی و حکومتی خود می‌پندارند. «مشکل مسلمین حکومت‌های مسلمین است. این حکومت‌ها هستند که مسلمین را به این روز رسانده‌اند...» (صحیفه نور، ج ۱۲: ۲۷۸). «کارنامه سیاه و ننگین حاکمان بی‌درد کشورهای اسلامی، حکایت از افزودن درد و مصیبت

بر پیکره نیمه جان اسلام و مسلمین دارد.» «ما امید این را داریم که این نهضت ایران روشن کند مسائل را به همه ملتها و روشن کرده است... ملت ها الان با ما هستند، اگر سر نیزه را از این ملت ها بردارند از عراق بردارند از - نمی دانم - ترکیه بردارند، همه یک صدا با ما موافقت. سر نیزه جلو را گرفته است، منتها ایران سر نیزه را شکست، ایران ایستاد...» (همان) امام حکومت های منحرف اسلامی را عامل قدرت های شیطانی دانسته که برای اغفال مردم از راه اسلام وارد می شوند.

۳- تفرقه

برخلاف تصور برخی از سطحی نگران، امام خمینی (ره) وحدت را یک تاکتیک یا ابزار مصلحتی برای پیشبرد اهداف و مقاصد سیاسی انقلاب نمی بیند. وحدت را یک اصل اسلامی تعریف کرده و لازمه ی توفیق در مبارزه با دشمن اصلی و موفقیت در رهایی از وضعیت اسفبار کنونی مسلمین را در گرو همبستگی دانسته است. وی با تمام ارادتی که به اهل بیت دارد، حاضر نیست در مجالس تفرقه افکنانه ای که به عنوان حمایت از اهل بیت تشکیل می شود، شرکت کند. بالاتر از آن امام در پی ایجاد جبهه متحد اسلامی بود: «من به صراحت اعلام می کنم که جمهوری اسلامی ایران، با تمام وجود برای احیای هویت اسلامی مسلمانان در سراسر جهان سرمایه گذاری می کند و دلیلی هم ندارد که مسلمانان جهان را به پیروی از اصول تصاحب قدرت در جهان دعوت نکند و جلوی جاه طلبی و فزون طلبی صاحبان قدرت و پول و فریب را نگیرد. ما باید برای پیشبرد اهداف و منافع ملت مردم ایران برنامه ریزی کنیم. ما باید در ارتباط با مردم جهان و رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و حمایت از مبارزان و گرسنگان و محرومان، با تمام وجود تلاش کنیم... ما باید خود را آماده کنیم تا در برابر جبهه متحد شرق و غرب، جبهه قدرتمند اسلامی انسانی، با همان نام و نشان اسلام و انقلاب ما تشکیل شود و آقایی و سروری محرومین و پا برهنگان جهان جشن گرفته شود.» (صحیفه نور، ج ۱۲: ۲۷۸).

دست های ناپاکی که به ایجاد اختلاف میان شیعه و سنی می پردازند درصدد «محدود کردن تأثیر انقلاب اسلامی و جلوگیری از گسترش آثار آن در مناطق سنی مذهب (هم بخش های نفت خیز آن و هم کشورهای در حال نبرد با اسرائیل) بوده است.» (عزالدین ابراهیم، الطلیغی الاسلامیه، سال اول، شماره ۱۹۸۳: ۲۸).

امام برای تحقق آرمان وحدت مسلمین از امکانات موجود بهره می جستند و در این راستا مسأله فلسطین، روز قدس و حج ابراهیمی و... را مطرح کرده اند.

۴- تاجر و جمود مقدس‌نماها

امام خمینی(ره) از مقدس‌نماها به‌عنوان یکی از موانع شناخت و بیداری اسلامی نام می‌برد و برای گسترش اسلام ناب محمدی، شناخت این مشعل‌داران تاجر و حماقت و مبارزه با آنان را ضروری می‌داند. «... آمریکا و استکبار، در تمامی زمینه‌ها افرادی را در آستین دارند. در حوزه‌ها و در دانشگاه‌ها، مقدس‌نماها را که خطر آنان را بارها و بارها گوشزد کرده‌ام، اینان با تزویرشان، از درون محتوای انقلاب و اسلام را نابود می‌کنند. این‌ها با قیافه حق به جانب و طرفدار دین و ولایت همه را بی‌دین معرفی می‌کنند. باید از شر اینها به خدا پناه ببریم... امروز جهان تشنه اسلام ناب محمدی است...» (صحیفه نور، ج ۲۱: ۹۱) این عده با تظاهر به تعبد و زهد که از ویژگی‌های این گروه است، بزرگترین ضربه را در طول تاریخ بر پیکره دین وارد آورده‌اند. نمونه بزرگ این گروه را مارقین، در زمان حکومت حضرت علی(ع) تشکیل می‌دادند. چهره‌هایی آراسته و متظاهر به دیانت و زهد که ضربه‌ای بزرگ بر پیکر عدل‌گستر حکومت علی وارد آوردند. خطر این گروه را نباید کوچک شمرد. اینان به راحتی ابزار دست دشمنان اسلام واقع می‌شوند. بزرگترین ضربه‌ها را اسلام در طول تاریخ حیات خود، از این مقدس‌نماها خورده است. اینان زود فریب می‌خورند و زود تحریک می‌شوند و شایعه را به زودی قبول می‌کنند و پس از آن احساس تکلیف می‌کنند!

«... امروز جامعه مسلمین طوری شده که مقدسین ساختگی جلو نفوذ اسلام و مسلمین را می‌گیرند و به اسم اسلام به اسلام ضربه می‌زنند... روحیه و افکار خود را به نام اسلام در جامعه سرایت می‌دهند...» (امام، ولایت فقیه: ۷۳).

۵- روشنفکرانماها

همان‌گونه که تاجر و جمود از دیدگاه امام(ره) مانع بیداری است، دلبستگی به شرق و غرب و خودباختگی در برابر آنان ملت‌ها را از نزدیک شدن به اسلام باز می‌دارد. ... امروز زمانی است که ملت‌ها چراغ راه روشنفکرانشان شوند و آنان را از خودباختگی و زبونی در مقابل شرق و غرب نجات دهند که امروز روز حرکت ملت‌هاست (پیام امام خمینی(ره) به زائران بیت‌الله الحرام ۵۹/۶/۲۱). اما در مواردی به روشنفکران توصیه می‌کنند، معیار روشنفکری را، پیروی از داده‌های غربی ندانند. معرفی درست اسلام را وظیفه آنان دانسته و در استمرار یک حکومت عدل برای روشنفکران نقش اساسی قائلند. و از طرف دیگر انتقادهایی از روشنفکران دارند؛ بی‌تفاوتی نسبت به اسلام، غربگرایی، خودباختگی، بی‌اطلاعی از اسلام، بریدن از مردم از جمله مسائلی است که امام به این قشر گوشزد می‌کنند.

۶- آخوندهای وابسته

امام خمینی(ره) در عین حمایت کامل از روحانیت اصیل و متعهد، انتقادهای بسیار تندی از روحانی‌نماهای وابسته به دربار و قدرت دارند. امام ضمن ابراز تنفر از روحانیت غیرمهدب و متعهد، آنان را از ساواکی‌ها هم بدتر می‌دانند. این‌ها بهترین ابزار هستند که خواسته یا ناخواسته مجری اهداف قرار می‌گیرند: «طرح اختلاف بین مذاهب اسلامی از جنایانی است که به دست قدرتمندان که از اختلاف بین مسلمانان سود می‌برند و عمال از خدا بی‌خبر آنان از آن جمله وعاظالسلطین که از سلطین جور سیاه‌روی‌ترند، ریخته شده و هر روز بر آن دامن می‌زنند و گریبان چاک می‌کنند و در هر مقطع به امید آنکه اساس وحدت بین مسلمین را از پایه ویران نمایند طرحی برای ایجاد اختلاف عرضه می‌دارند.»... ما گرفتار بعضی اشخاص که دعوی اسلامی می‌کنند، بعضی‌ها که در راس روحانیت بعضی ممالک واقع هستند... ما را تکفیر می‌کنند... متأسفانه در لباس مفتی هستند... این کارها بر ضد اسلام و بر وفاق میل ابرقدرت‌هاست... اگر چنانچه وعاظالسلطین بگذارند و اتحاد ما را به هم نزنند، ان‌شاءالله پیروز خواهیم شد»(همان).

جمع بندی و نتیجه‌گیری

در این نوشتار تأثیر و نقش امام خمینی(ره) در بیداری اسلامی بررسی و مورد ارزیابی قرار گرفت با استناد به بیانات، اعلامیه‌ها، کتاب‌ها و آثار بجای مانده از معظم له و نقش انکارناپذیر اندیشه‌های سیاسی ایشان به اعتراف دوست و دشمن در بیداری اسلامی به‌عنوان نقشی کارساز و الگویی بی‌دلیل مورد مطالعه قرار گرفت، اندیشه‌های سیاسی ایشان بعنوان چراغی روشن فراروی حرکت‌های اسلامی منطقه گرفته است انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی(ره) الگویی بسیار مناسب جهت بیداری کشورهای منطقه مخصوصاً برای جوانان می‌باشد.

دشمنان اسلام چه بخواهند و چه نخواهند اندیشه‌های سیاسی امام خمینی(ره) مرزهای کشور ایران را در نور دیده است و شعاع آن ظلمت کدهی جهانی را روشن کرده است و به یاری خداوند متعال این بیداری اسلامی مقدمه ظهور منجی عالم بشریت امام عصر (ارواح‌ناله‌الفداء) خواهد شد انشاءالله تعالی.

۶۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، س ۴، پاییز ۹۴، ش ۱۴

منابع

۱. امام خمینی، ۵۷/۹/۱.
- ۲- امام خمینی راه‌حل جدید جهان اسلام، دکتر شقاقی، دارالمختاراسلامی، قاهره، سال انتشار (۱۹۷۹)
- ۳- پیام امام به حوزه‌های علمیه، ۶۷/۱۲/۳.
- ۴- اطلاعات، روزنامه، ۶۱/۱۲/۱.
- ۵- پیام امام خمینی(ره) به زئران بیت‌الله الحرام، ۵۹/۶/۲۱.
- ۶- حضور، مجله، ش ۳۴، تاریخ انتشار زمستان ۱۳۷۹.
- ۷- حدیث ولایت، ج ۲، چاپ سوم، بهار ۱۳۷۷، ناشر سازمان تبلیغات اسلامی.
- ۸- «شیعه و سنی؛ فریادی اسفناک و بی‌اثر» نوشته عزالدین ابراهیم؛ مجله الطلیعه الاسلامیه؛ سال اول، پیش شماره ۱۹۸۳.
- ۹- صحیفه نور، چاپ وزارت ارشاد، بهمن ۶۱.
- ۱۰- ولایت فقیه، امام خمینی(ره)، ناشر مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام، بهار ۱۳۷۱، چاپ عروج.